

Orman Yangınlarının Toplumsal Etkileri ve Görünümü: Medya Paylaşımlarında 2021 Büyük Antalya-Manavgat Yangını

Suat Kolukırık¹, Durmuş Ali Arslan², F. Gaye Gökalp Yılmaz³

Öz

Afetler, geçmişten beri yaratabileceği derin hasarlar dolayısıyla insanlığın tedirginlik duyduğu olaylar arasında yer almaktadır. Özellikle yangın gibi tüm doğayı tehdit eden bir afetin telafi edilmesi aylar hatta yıllar sürebilmektedir. Afetlerin sonucunda bireylerin maddi ve manevi hasarlar almasının yanında toplumsal yaşam kesintiye uğramakta ve önemli dönüşümler yaşanmaktadır. Bununla birlikte son yıllarda iletişim imkânlarının gelişmesi ve gündelik hayatımızın merkezinde yer almasıyla kriz anlarında ortaya çıkan sorunlar daha çabuk onarılmaya çalışılmakta ve haberdarlık sağlanmaktadır. Yaşanan afetler sonrasında beliren toplumsal çözüm arayışları yeniden inşa süreçlerini gerekli kılmakta, dirençlilik ve kırılganlık düzeylerinin anlaşılması önem kazanmaktadır. Bu perspektiften hareketle çalışmada 28 Temmuz 2021 - 8 Ağustos 2021 tarihleri arasında gerçekleşen Antalya Manavgat yangınının medyadaki görünümü ve toplumsal algısı incelenmeye çalışılmış ve analiz edilmiştir. Çalışmanın örneklem alanı olarak yangınla ilgili en fazla içeriğe ve en çok tıklanmaya sahip olan hurriyet.com.tr sitesi ve çift taraflı iletişimin en hızlı geliştiği Twitter platformu belirlenmiştir. Araştırmada içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Çalışmanın sonuçları bağlamında yangının müdahale, mücadele, yetersizlik, ihmal ve fırsatçılık kategorilerinde algılandığı ve yaşanan bazı olumsuzluklara karşın hızlı bir toplumsal işbirliği ve dayanışmaya da imkân sunduğu bulgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Afet Sosyolojisi, Antalya Yangını, Afet Yönetimi, Sosyal Medya, Toplumsal Algi

Visualization and Social Effects of Forest Fires: Media Representations of 2021 Great Antalya-Manavgat Fires

Abstract

Natural disasters are sources of hesitation among people from past to present due to their strong psychological effects. It would take years to eliminate the negative consequences of natural disasters such as forest fires mainly because, in addition to the economic and psychological drawbacks experienced by victims of such fires, social life as a whole becomes cut off from its natural flow. As technology becomes an indispensable part of our social life, crises tend to be solved as soon as possible while informing others about such hazardous events. Following these disasters, social formulations towards solving these problems and reconstructive processes such as power dynamics and fragilities appear throughout such procedures. Hence, in this study, visual representations found in media following the 2021 Great Antalya-

¹ Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Antalya

İlgili yazar e-posta/Corresponding author: e-mail: suatkolukirik@akdeniz.edu.tr ORCID NO: 0000-0003-0399-666X

² Dr., Antalya Büyükşehir Belediyesi, Genel Sekreter Yardımcısı, Antalya
e-posta: durmusalianslan@hotmail.com ORCID NO: 0000-0002-8122-4297

³ Doç. Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Burdur
e-posta: fgyilmaz@mehmetakif.edu.tr ORCID NO: 0000-0002-6304-3425

Manavgat Fires are collected and analyzed to understand societal perspectives on this disaster. The study sample includes the news given on the fires, namely, on hurriyet.com.tr and Twitter, the leading interactive platform in the world. Content analysis was used to understand the processes of intervention, struggle with deficiency, neglect, and opportunism, all interconnected in collaboration and societal cooperation against the devastating effects of these fires.

Keywords: Sociology of Disaster, Antalya Fires, Disaster Management, Social Media, Social Perspective

1. GİRİŞ

Her yıl yüzbinlerce insan hem bireysel olaylar, hem de doğal afetlerden kaynaklı olaylar nedeniyle yaşamlarını kaybetmektedirler. Bireysel olaylar dışında patlamalar, seller, depremler, kasırgalar, hortumlar veya yangınlar nedeniyle canlılar ve toplumsal düzen sekteye uğramakta ve sosyal yapı etkilenmektedir. Nitekim bireyler ve canlılar, afet anında fiziksel olarak zarar görmekte ve bu durum ölümlerle sonuçlanabilmektedir. Afetler toplum sağlığı, çevresel bozukluklar ya da altyapı sorunları dâhil olmak üzere bir dizi sorunu da beraberinde getirmektedir. Afetlerin insan ve toplum hayatında yarattığı tahribatlar, fiziksel boyutlarıyla ve bıraktığı toplumsal izlerle birlikte yıllar boyunca hafızalarda yer ettiği gibi, önemli bilimsel çalışmaların da konusunu oluşturmaktadır. Afetlerin tanımlanması konusunda odaklanılan fiziksel etkiler, doğa olayları, risk planlaması ve yönetimi gibi kavramlar, konunun sosyal bilimler yazınında sıklıkla yönetsel alanlarda ele alındığını gösterse de son yıllarda artan afet sosyolojisi çalışmaları, bu kısıtlılığa son verme potansiyelini içerisinde barındırmaktadır.

Afet sosyolojisinin temel meseleleri olarak, afetler ve toplumsal etkileri ve buna bağlı olarak toplumsal değişme ön plana çıkmaktadır. Sel, fırtına, kasırga, deprem gibi doğa olaylarının yanı sıra, insan kaynaklı terör eylemleri, patlamalar ve yangınlar da afet kavramsallaştırmalarına dâhil edilebilmektedir. Ayrıca salgın hastalıklar, afetler kategorisinde değerlendirilebilecek önemli ve etkileri geniş bölgelerde ve uzun süre deneyimlenen olaylar olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla, 2020 yılında tüm dünyayı etkisi altına alan ve bu çalışmanın hazırlandığı 2022 yılı itibariyle küresel etkisi devam eden Covid-19 pandemisi afetlere, afetlerin toplumsal etkilerine ve dolayısıyla afet sosyolojisine olan ilginin tüm dünyada ve eş zamanlı olarak Türkiye’de de artmasına yol açmış bulunmaktadır. Bu bağlamda afetlere ilişkin tanımlamaların daha geniş bir perspektifle ele alınarak, yalnızca hasar ve etkilerin fiziksel boyutlarına odaklanmanın ötesinde, afetlerin toplumsal ve siyasal bağlamlarda ele alınışı önem kazanmaktadır.

Mevcut literatürde afet kavramı, türü, gerçekleşme süreci ve gerçekleşme mekânına göre farklı tanımlamalarla ele alınabilmektedir. Türkiye’de 2018 yılında kararname ile kurulan AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı) afet sözlüğünde afet; “toplumun tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan, etkilenen toplumun baş etme kapasitesinin yeterli olmadığı doğa, teknoloji veya insan kaynaklı olay” olarak tanımlamaktadır (2014). Dolayısıyla, afetlerin insanı etkilemesi, kayıp yaratması, rutin hayatı kesintiye uğratması, uzun süreli ve büyük fiziksel ve toplumsal hasarlar yaratması gibi durumların afetlerin tanımlanmasında belirleyici olduğu söylenebilir.

Afet türleri içerisinde doğal afetler en sık karşılaşılan ve etkileri en geniş olan afet türü olarak kabul edilmektedir. Anadolu’nun jeolojik yapısı gereği sık sık yıkıma uğradığı depremler sonrasında, Türkiye’de afet ve afet sosyolojisi çalışmaları, deprem çalışmaları ve deprem bölgelerine odaklanmaktadır. Son yıllarda sel felaketlerinin de artmasıyla beraber, depremler ve seller temel afet algılanmasında daha öncelikli bir yere sahipken, insan kaynaklı afetler, afet sosyolojisi bağlamında çok sık değinilen konular olamamıştır. Bu nedenle, 2021 yılı Temmuz ve

Ağustos aylarında Türkiye’de meydana gelen ve haftalarca süren kıyı ve turistik bölgelerimizdeki orman yangınları, toplumsal etkileri açısından önemli bir çalışma alanını teşkil etmektedir.

Afetlerin tanımlanmasında, sınıflandırma biçimleri önem taşımakta ve disiplinlerarası farklılık göstermektedir. Bu çalışmada, genel olarak yangınlar ve özelinde orman yangınları insan kaynaklı afet türleri kapsamında ele alınmaktadır. Bu bağlamda, doğal afetler ya da doğal kaynaklı afetler AFAD’ın Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğünde, “deprem, sel, heyelan, çığ, kuraklık, fırtına, dolu, hortum, kuraklık, göktaşı düşmesi v.b. gibi oluşumu engellenemeyen jeolojik, meteorolojik, hidrolojik, klimatolojik, biyolojik ve kaynağı dünya dışında olan tehlikelerden kaynaklanan doğa olaylarının sonuçlarına verilen genel ad” olarak tanımlanmaktadır (2014). İnsan kaynaklı afetler ise sonuçları itibarıyla insana, insan ilişkilerine, toplumsal ilişkilere, toplumsal kurumların işleyişine etki eden veya toplum dediğimiz geniş ölçekli yapının herhangi mikro, mezo veya makro unsurlarında gerçekleşen kısmı veya genel afetlerdir (Gökçen, 2020). Sosyal afetler olarak tanımlanan bu afet tipinde belirleyici özellik, afet olarak tanımlanabilecek geniş etkiyi yaratacak sürecin insan eliyle ve bilinçli bir şekilde başlatılmış olmasıdır. Bu noktada deprem, sel, fırtına, çığ gibi doğal etkilerle oluşan, önceden bilinmeyen ve engellenemeyen doğal afetlerden ayrılan sosyal afetler, sistemli insan faaliyetleriyle ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla sosyal afetler önlenemez değildir. Yangınlar, terör eylemleri, savaşlar, soy kırımlar, katliamlar ve hatta kitlesel göçler sosyal afetler olarak kabul edilmektedir. Ayrıca, çevre kirliliği ve hatta kapitalist üretimin doğaya kurduğu hâkimiyetin bile sosyal bir afet olarak tartışılması mümkündür.

İnsan yaratımı afetlerin ya da doğal afetlerin etkileri ya da mücadele yöntemleri her ne kadar birbirinden farklı olsa da, toplumsal düzeyde yarattıkları değişimler benzeşebilmektedir. Sebebi her ne olursa olsun, afetler, sıradan hayatın olağan akışında yarattıkları farklılaşma ile fiziksel, ekonomik ve en önemlisi sosyal anlamda değişimin önemli tetikleyicileri olmaktadır. Barınma, eğitim, sağlık ve ekonomik faaliyet alanlarında meydana gelen tahribatlar, bireylerin gündelik hayatlarının akışlarında en temel düzlemlerde ciddi kırılmalar yaratmaktadır. Dolayısıyla, yaşam alanlarının yok olması ya da tahrip olması, ya da ekonomik faaliyet gösteren işyerlerinin zarar görmesi önemli toplumsal değişimlerin başlangıç noktasını oluşturmaktadır.

Toplumsal hayatta derin değişimler yaratan bir afet türü olarak savaşlar ve özellikle Türkiye’nin coğrafi olarak yakın olduğu bölgelerdeki terör eylemleri önemli can ve mal kayıplarına neden olmuştur. Suriye’de 2011 yılından beri devam eden iç savaşta yüzbinlerce insan hayatını kaybetmiş ve terör eylemleri nedeniyle birçok insan göç etmek zorunda kalmıştır (Gökçen, 2020). İnsan eliyle yaratılan afetler dışında özellikle dünyada artan klimatolojik değişimler yani hava merkezli gerçekleşen sel, heyelan, tipi, çığlar ve özellikle Amerika kıtasında sıkça karşılaşılan kasırgalar, Türkiye’de tüm dönemlerde en büyük insan kaybına ve fiziksel yıkıma neden olan depremler, afetlerin insan hayatında ne denli önemli bir yer işgal ettiğini ve insanlığın gündeminden asla uzak olamayacağını ortaya koymaktadır. Bu tartışmalar ışığında, afetler ve afet sosyolojisinin, sosyal bilimler alanında daha fazla gündeme gelmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Nitekim afetlerin yalnızca sayısal kayıp ve tahribat istatistikleri olmaktan öte, sosyal varlıklar olan insanların sosyal hayatını derinden etkileyen izlerinin varlığı altı çizilmesi gereken bir husustur. Bu nedenle, afet sonrası hayatın eski haline dönebilme kapasitesini tanımlayan dirençlilik kavramı hem afet yazınında ve çalışmalarında, hem de siyasa üreten kurumların söylemlerinde daha geniş yer tutmalı ve dirençlilik üzerine çalışmalar derinleştirilmelidir. Doğal afetlere insanın müdahalesi teknik olarak çok mümkün görünmese de, sonrasında iyileştirme çalışmalarında, “normalin kısa süreli” inşasını hızlandırmak afetle ilgilenen kişi ve kurumların önemli hedeflerinden biri olarak değerlendirilebilir.

Genel bir tanımlama ile afetler, nerede ve ne zaman hangi büyüklükte ve nasıl gerçekleşeceği belli olmayan, yaşandıkları bölgelerde farklı hasarlar oluşmasına neden olan olaylardır. Temelinde

insanlardan kaynaklı ihmaller olan afetler önlenebilirken, doğal afetler büyük bir belirsizlik taşımaktadırlar. Afetler birçok ülkede telafisi çok zor kayıplara ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde ekonomik ilerleyişi uzun süreli sekteye uğratabilmektedir (Uluğ, 2009; Yılmaz, 2012). Ülkemizin geçmişte yaşadığı afet olayları incelendiğinde bunun % 61'inin depremler, % 15'inin heyelanlar, % 14'ünün seller, % 5'inin kaya düşmesi, kalan % 1'inin de diğer afetlerden; çığ, fırtına ve yağmur gibi durumlardan kaynaklandığı görülmektedir (Uluğ, 2009).

Bir afet biçimi olarak orman yangınları özellikle son dönemlerde dünyada sıkça görülmektedir. Yangınlar, yılda yaklaşık 180.000 insanın hayatını kaybetmesine neden olan küresel bir sorun olarak ele alınmaktadır. Yangınların görüldüğü bölgelerin çoğu düşük ve orta gelirli ülkelerdedir. Türkiye özelinde ise orman yangınları yıllar boyunca tahribat ve diğer zarar verici unsurların etkisinde gelişmiş ve bu durum ormanlık alanların küçülmesine yol açmıştır (Baş, 2014). Türkiye'de insan kaynaklı çıkan orman yangınlarının oluşumunda rol oynayan başlıca faktörler ihmal ve dikkatsizlik, kasit, demiryolu ve endüstri tesisleri olarak sınıflandırılabilir (Baş, 2014). Ancak zaman içinde beşeri faaliyetlerden kaynaklı yaşanan iklim değişimi, dünya nüfusunun önlenemez bir biçimde artması ve ormanlarda uygulanan hatalı eylemler gibi faktörler orman yangınları tehdidinin devam etmesine yol açmaktadır (Ertuğrul, 2005). Türkiye'de 2008 ila 2020 arasında her yıl ortalama 20 bin 760 hektarlık alan yanarken, bu miktar son 8 ayda yüzde 755 artmıştır. 2021'in ocak ile ağustos ayları arasında kül olan ormanlık alan 177 bin 476 hektara ulaşmıştır.⁴

Afetlerin ortaya çıkışı ve gerçekleşmesi çoğunlukla ani ve anlık gelişmeler olarak tanımlanabilir. Bu anlık tahribat ve yıkım durumları sonrasında, süreçten etkilenen insanların özellikle yardım ve kurtarma amaçlı iletişimi en önemli konu ve öncelik haline gelmektedir. Afet anlarında ivedi bir öncelik kazanan iletişim ihtiyacı çeşitli geleneksel ve sosyal medya yolları ile sağlanmaktadır. Afet sürecinde afetzedeler ile kamuoyu arasında iletişim sağlama, toplumu afet ile ilgili bilgilendirme, afetlere önceden hazırlıklı olma ve müdahale sürecinde ne yapacağını bilme konusunda medya, halkı bilgilendirme işlevi ile önemli bir rol oynamaktadır. Bununla beraber sosyal medya platformları afetlerden anında haber alabilme, acil müdahale gereken durumları topluma aktarma ve afetin bilinirliğini arttırma konusunda yararlı araçlardır. Zira yaygın ve sık kullanılan geleneksel yöntemler ve sosyal medya platformlarının afet yönetimi açısından etkili ve amacına uygun kullanılması sonucunda kamuoyuna hızlı veri aktarımı yanında ihtiyaç halinde ilgili kamu kuruluşlarıyla iletişime geçilmesine olanak sağlamaktadır (Demiröz, 2020; Soydan ve Alparslan, 2014).

Bu bağlamda, bu çalışma ile 28 Temmuz 2021 ve 8 Ağustos 2021 tarihleri arasında Antalya'nın Manavgat ilçesinde meydana gelen ve kent tarihinin en büyük yangını olarak kayıtlara geçen orman yangınının medyadaki görünümü değerlendirilmeye çalışılmaktadır. Araştırma kapsamında, afetlerin ortaya çıkış nedenlerine, bir afet olarak orman yangını ve sebeplerine, afetlerin ortaya çıkma sebebi olarak insana, bütünsel afet yönetimine, bireyin ve toplumun afet olaylarına yaklaşımına ve medyanın afetler konusundaki rolüne odaklanılmıştır. Bu bağlamda Manavgat yangını, çeşitli sınırlılıklar içerisinde gazete haberleri ve Twitter paylaşımlarında incelenmiş ve yapılan değerlendirmeler alt temalar özelinde analiz edilerek tartışılmıştır.

2. SOSYOLOJİK AÇIDAN AFETLER VE TOPLUMSAL ETKİLERİ

Afetler, bireyler için ekonomik, çevresel, fiziksel ve sosyal kayıplara neden olan, hayatın olağan akışını bozarak toplumları etkileyen ve çoğunlukla etkilenen toplumun kendi olanakları ile üstesinden gelemediği doğa, insan ya da teknoloji kökenli olayların sonucu olarak ortaya çıkan

⁴ URL 1

yıkımlar olarak tanımlanmaktadır (Ergünay, 2009). Doğa olaylarının veya insan hareketlerinin neticeleri olarak ortaya çıkan afetler toplumlari, doğal ve yapay yapıları ve rutin işleyişini değiştirme tehlikesi ile karşı karşıya bırakmaktadır. Öte yandan meydana gelen afetlerin niceliği, afet sonucu oluşan ekonomik ve sosyal hasara göre belirlenmektedir. Afet sonrası süreçte toplumsal yapının düzenini sağlayan tüm yapı ve kurumların çalışması sekteye uğramakta ve başkalaşmaktadır. Afetlerin sosyolojinin ilgi alanına girerek alt disiplin haline gelmesindeki temel neden bu hasardan kaynaklı toplumsal değişimlerdir (Mızrak, 2018; Alkın, 2021; Altun, 2018). Toplumsal yapıda çok derin ve önemli etkiler bırakan afetler, esas olarak çevre ve doğa bilimlerinin araştırma alanlarını oluştursa da afet sonrası toplumlarda yaşanan düzenin bozulup yeniden inşası, toplumların afetlerden aldığı hasarlar gibi konular sosyolojinin ilgi alanına girmektedir. Bu manada sosyoloji, temelde afet sürecinde insan etkileşimlerini incelemektedir (Gökalp Yılmaz, 2021a).

Meydana gelen her afetten sonra toplumsal yapıda çeşitli dağılımlar ve birleşmeler yaşanmakta, sosyal sistem yeniden şekillenmekte ve her afet kendine ait bir sosyoloji ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle sosyal bilimciler afeti kendi çalışma alanlarına göre yeniden tanımlamakta ve ele almaktadırlar. Dynes'e göre afetler, sosyal yanı ile yıkıcı olan ancak sosyolojik yanı ile de önemli olaylar, durumlar ve vakalardır. Diğer bir ifade ile afetler, kargaşa yaratarak sosyal hayata zarar verebilen patolojik olaylar haline gelebilmektedir. Fritz'e göre ise afetler, toplumsal bütünleşme ve dayanıklılığın test edilmesine olanak vermekte ve rutin hayatın dışında gerçekleşen her olay sosyolojinin olağan dışı olanı incelemesine imkân sağlamaktadır. Afetler bu yönüyle olağan dışı olaylara dâhildirler (Gökalp Yılmaz, 2021a).

Ülkemizde afetlere yönelik ilk kapsamlı derleme Can'ın 2020 yılında yayınlanan Afet Sosyolojisi isimli çalışmasıdır. Aynı çalışmada Can'ın (2020) tanımına göre afet, insan topluluklarının yaşadığı yerlerde aniden veya zamanla oluşan, gerek doğanın gerekse de insanın doğrudan veya dolaylı müdahalesiyle gerçekleşen fiziksel, ekonomik, psikolojik ve daha birçok yönden büyük hasarlara ve kayıplara neden olan ve etkileri bakımından önemli sonuçlar doğuran sosyal bir olgudur. Afetlerle ilgili kullanılan bir kavram olarak dirençlilik ise yaşanan herhangi bir travma ya da riske maruz kalma sonrasında, toplumun kendi risk yönetim planı dahilinde sistem olarak işlevlerini yerine geri getirebilmesini sağlamak adına gerçekleşen afet/risk/ travma ya da şokun etkilerini soğurma, iyileştirme süreçlerine uyum sağlama ve düzenli olarak tanımlanabilecek eskiye dönüşü gerçekleştirirken bir yandan da iyileşebilme kapasitesidir (Gökalp Yılmaz, 2021b.). Tanımda yer aldığı şekliyle özellikle risk yönetim planlarının oluşturulması, var olanların revize edilmesi önemi hususlardır. Ayrıca, iyileştirmenin sağlanabilmesi için hızlı müdahale, organizasyon şemasının işlevsel olması ve yardımların hızlı ulaştırılması gibi diğer konular da dirençlilik kavramının yanına kurumsal kapasitenin önemini eklemektedir.

Yaşanan afetler sonrası iyileştirme süreçleri ve dirençliliğin yüksek olması sayesinde "normal koşullara daha hızlı" dönüş, kurumsal kapasite ile yakından ilişkili görülmektedir. Kentsel uzamda afet ve dirençlilik kavramı "mühendislik dirençliliği" ve "ekolojik dirençlilik" olarak farklı biçimlerde kategorize edilmiştir. "... Mühendislik dirençliliği, sistemin şok sonrası yeniden dengeye (equilibrium) dönmesi, ekolojik dirençlilik ise sistemin işlerliğine devam ettiği herhangi başka bir denge durumuna gelmesi olarak tanımlanmıştır. Bu iki dirençlilik tanımı doğal veya ekolojik sistemler için geliştirilmiştir. Daha sonra kavramın sosyal sistemlere uyarlanması ile sosyo-ekolojik dirençlilik terimi ortaya çıkmıştır. Buna göre; sistemin dengeye dönmelerinden ziyade başka bir şeye / sisteme dönüşecek kadar bozulmadan işlerliğinin devam etmesi odağa alınmış ve sosyo-ekolojik dirençlilik, sistemin etkileri absorbe etme, olası etkilere adapte olma ve onlarla birlikte kendini organize edebilme, öğrenme ve adapte olma becerisi ile tarif edilmiştir". (Gerçek, 2021).

Afetlere ilişkin tanımlar ilgili disiplinlerin yaklaşımları ve nitelikleriyle farklılaşabilmektedir. Mühendislik ve doğa bilimleri açısından tanımlamalar daha çok afetin fiziksel boyutuna odaklanırken, sosyal bilimler alanında, özellikle afet sonrası dönemde ortaya çıkan sonuçlar açısından farklı bir kavrayış ön plana çıkmaktadır. Sosyal bilimler açısından afetler toplumda yarattıkları etkiler açısından büyük değişimler arasında kabul edilen durumlardandır (Gökalp Yılmaz, 2021b).

Afet çalışmalarının odak noktasını oluşturan afet yönetiminin dört temel aşaması vardır ve bunlar risk ve zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme. Bu dört aşamadan sonra ise yeniden inşa süreci ön plana çıkmakta ve bu aşamada toplumları dirençlilik düzeyi yeniden inşa veya “eski düzene dönüşü mümkün kılmaktadır. Yeniden inşa sürecini bir yeniden yapılandırma süreci olarak ortaya koyabilmek de mümkündür (Gökalp Yılmaz, 2021b). “Bu yeniden yapılandırma sürecinde zarar gören altyapının inşası, kesintiye uğrayan sağlık, eğitim hizmetlerinin ve sosyal yaşamın normale dönmesi gibi faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Aynı zamanda afetzedelere yönelik psiko-sosyal uygulamalar da iyileştirme süreci kapsamındadır. Örneğin kaybolan aile ve komşuluk ilişkilerinin canlandırılması, afet sebebiyle göç etmek zorunda kalanların yeni yerlerine uyumu da iyileştirme aşamasında düşünülmektedir. Bu hizmetler gerçekleştirilmezse afetzedelerin mağduriyetleri artacaktır” (Yaman ve Çakır, 2020).

3. KLİMATOLOJİK BİR AFET OLARAK ORMAN YANGINLARI

Türkiye’de afet yönetiminde kapsayıcı bir düzen oluşturmak amacıyla 2009 yılında, 5902 sayılı Kanunla Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı (AFAD) kurulmuştur. 2014 yılında kurumun yayınladığı Afet Terimleri Sözlüğüne göre afet; toplumun tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran ya da kesintiye uğratan, etkilenen toplumun baş etme kapasitesinin yeterli olmadığı doğa, teknoloji veya insan kaynaklı olaylar olarak tanımlanmaktadır. Bir afet olarak orman yangınları ise doğal afetler içinde hidro-meteorolojik grupta klimatolojik sınıfta yer almaktadır (Şekil 1). Orman yangınlarından tüm dünyada 2000 ile 2017 yılları arasında 19,243 kişi etkilenmişken bu sayı sadece 2018 yılında 256,635 olmuştur (Akay, 2019).

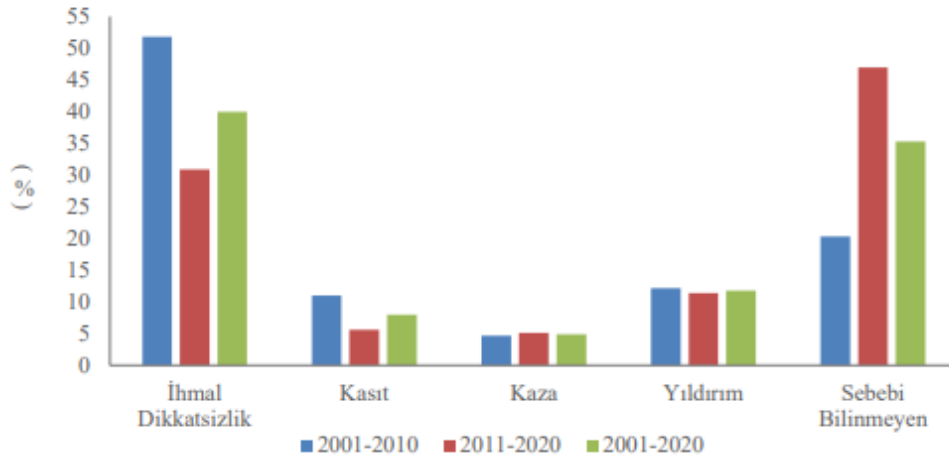
DOĞAL AFETLER				
BİYOLOJİK	JEOLOJİK	HİDRO-METEOROLOJİK		
		HİDROLOJİK	METEOROLOJİK	KLİMATOLOJİK
<ul style="list-style-type: none"> Epidemik Viral enfeksiyon salgını Bakteriyel enfeksiyon salgını Parasitik enfeksiyon salgını Böcek enfeksiyonu Kitlesel hayvan ölümleri 	<ul style="list-style-type: none"> Deprem Volkan Kütle Hareketleri (Kuru) Kaya düşmesi Toprak Kayması Çığ Çökme 	<ul style="list-style-type: none"> Sel Genel sel Ani sel Fırtına dalgası /Kıyı seli Kütle hareketleri (Islak) Kaya düşmesi Toprak kayması Çığ Çökme 	<ul style="list-style-type: none"> Fırtına Tropikal Siklon Ekstra Tropikal Siklon Yerel fırtınalar 	<ul style="list-style-type: none"> Aşırı Sıcaklıklar Sıcak Dalga Soğuk Dalga Aşırı Kış koşulları Kuraklık Yangın Orman Yangını

Şekil 1. Doğal Afetlerin Sınıflandırılması. (Akay, 2019).

Dünyada kara parçalarının üçte birini, ülkemizde de toplam kara oranının % 29’unu ormanlar oluşturmaktadır⁵ ve biyolojik çeşitliliğin temel kaynağı bu orman ekosistemidir. Biyolojik

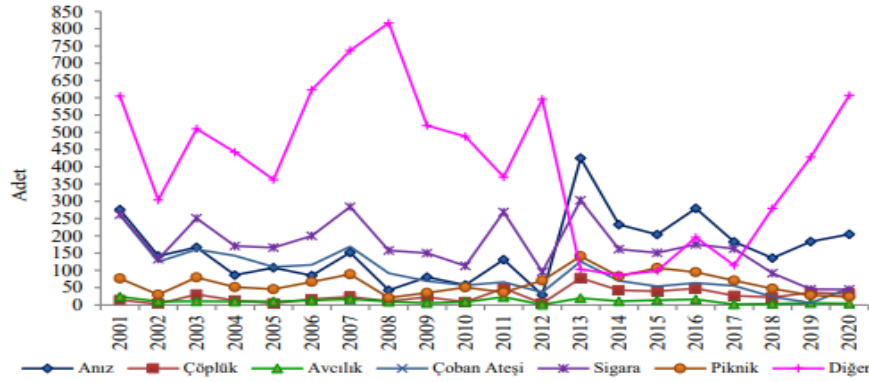
⁵ URL 2

çeşitlilik sosyo-ekonomik yaşama hem doğrudan hem dolaylı yollardan etki etmektedir. Dolayısıyla orman yangınları topluma her açıdan zarar veren ve sadece meydana geldiği ülkeyi değil, tüm dünyayı etkileyen doğal bir felakettir. Yangının yol açtığı zararı, bölgedeki hâkim yabancı ot tipi, toprak yapısı, mevsimsel koşullar, hava durumu, yangının şiddeti ve süresi gibi faktörler belirlemektedir. Dünyada her yıl yaklaşık olarak 2 milyon hektarlık orman alanı yangınlar yüzünden hasar görmektedir. Bu miktarın 550 bin hektarlık alanı Türkiye, İspanya, İtalya, Fransa ve Yunanistan gibi Akdeniz ülkelerinde bulunmaktadır. Ülkemizde ortalama 8.500 hektar alan her yıl orman yangınlarında zarar görmektedir. Avrupa Orman Yangın Bilgi Sistemi (EFFIS)'e (2021) göre, 2020 yılında Türkiye'de çıkan yangınların sayısı 3399'dur ki bu sayı 2010 ila 2019 yılları arasında 2477 olarak belirlenmiştir. Dünyanın, ülkemiz dâhil her yerinde, orman yangınların en temel sebebi yıldırım gibi doğal etkenler ve insan kökenli etkilerdir. Ülkemizde en yaygın orman yangını sebebi insan kaynaklı olanlardır (Ayanoğlu vd., 2017). Türkiye'de 2001-2020 dönemi orman yangınlarının nedenleri incelendiğinde yangınların % 40'ının ortaya çıkış sebebinin belirlenemediği, % 8,0'ının kasıt % 35,3'ünün ihmâl-dikkatsizlik, % 11,8'inin yıldırım düşmesi ve % 4,9'unun kazaen olduğu anlaşılmaktadır (Avcı ve Korkmaz, 2021). Verilen oranlar Şekil 2'de sunulmuştur.

Şekil 2. 2001-2020 Tarihlerindeki Orman Yangınlarının Ortaya Çıkma Sebepleri (Avcı ve Korkmaz, 2021, s.231)

Orman sınırının bitişğine ve içlerine doğru gerçekleştirilen yapılaşmalar ve insan hareketlilikleri orman yangınlarındaki artışın nedenleri arasında gösterilmektedir. Rekreatyon faaliyetlerinin yaygınlaşması ve ormanlık alanların bu faaliyetler için kullanılmaya başlanması, ihmâl ve dikkatsizlik sonucu çıkan yangın sayısını arttırmaktadır (Bilgili, 2020). Afetler meydana geldiğinde sürecin merkezinde yer alan insan, afetin oluşmasına bizzat sebep de olabilmektedir. Örneğin ülkemizde orman yangınlarının çıkmasında en yüksek oran, insan ihmali sonucu ortaya çıkan yangınlardır (Şekil 3).

Şekil 3. İhmal Kaynaklı Yangınların Tali Etkenlerine Göre Dağılımı (Avcı ve Korkmaz, 2021)

4. AFETLERDE KURUMSAL KAPASİTE VE KRİZ YÖNETİMİ

Orman yangınlarının temelinde yatan sebeplerin çoğunlukla insan kaynaklı olması, afet sonrası mücadelede yine toplumsal hayatın aktörü olan bireye odaklanılmasını gerektirmektedir. Akbaş'a (2020) göre afetlerin hasarlarını azaltmaya yönelik toplumsal yaklaşımlar insanı edilgen konumdan çıkarıp aktif bir özne haline getirmektedir. Afet sosyolojisine yön veren bu faktör, yaşanan felakete karşı bireysel çabaların etkisiyle mücadele durumunu kabul etmektedir. Afet meydana geldikten sonra, yaşandığı bölgenin gördüğü zararın iyileştirilebilmesi için, konu afet yönetimi bilgisine sahip bireylere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu noktada afete müdahalelerin etkinliği bireyin yeterliliğine bağlı olarak değişmektedir (Mızrak, 2018).

Söz konusu afet eğitimi, afetlerin yarattığı risk unsurlarını, afet öncesinde yapılması gereken hazırlıkları ve afetler temelinde bilinmesi gereken temel bilgileri içermektedir. Bu eğitim sayesinde afet sırasında görülen riskler azami miktara indirilebilir ve toplumsal işleyişin sürekliliği sağlanabilir (Mızrak, 2018; Alkın, 2021). Bu noktada afet yönetimine sadece bireysel çabalar olarak değil, bütünsel afet yönetimi kavramı bağlamında bakmak gerekir. Afet yönetimi başta afet sonrası yapılacak adımlara odaklanan bir bakış açısıdır. İnsanın baş faktör olarak alındığı afetlerde, yaşanan teknolojik gelişmeler ve disiplinler arası bakış açısıyla afet öncesi alınacak tedbirlerin meydana gelecek zararları azaltmada kilit bir önem taşıdığı fark edilmesi, yeni bir afet yönetimi biçimini, bütünsel afet yönetimini ortaya çıkarmaktadır (Alkın, 2021).

AFAD'ın Afet Terimleri Sözlüğü'ndeki tanımına göre bütünsel afet yönetimi; "afetlerle baş edebilen, dayanıklı ve dirençli bir toplum oluşturmak için tüm tehlikeleri dikkate alan, afet yönetiminin önleme, zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme aşamalarında yapılması gereken çalışmalar ve alınması gereken önlemleri, toplumun tüm güç ve kaynaklarını kullanarak gerçekleştirebilen bir yönetim sürecini ifade eder (2014). Sosyoloji literatüründe bütünsel afet yönetimi, toplumu meydana getiren yapı ve kurumların, aktörlerin ilgili dönemlerde sorumluluk aldığı basamakları kapsamaktadır. Çünkü afetin meydana geldiği bölgelerde oluşan hasar, ilgili bölgenin sosyal yapısının, işleyişinin kurum ve aktörlerin olumsuz durumlarla karşılaşmasına sebep olmaktadır (Alkın, 2021). Bütünsel afet yönetimindeki asıl unsur, toplumsal yaşamı oluşturan öğelerin, kurum ve kuruluşları bir yapı olarak kabul etmek ve afetlerin meydana getirdiği yıkıcı toplumsal değişime karşı bir koruma mekanizması oluşturmaktadır (Alkın, 2021). Diğer bir ifade ile Türkiye'nin afet yönetim sistemi, afet sırasında ve sonrasında yapılan müdahaleleri kapsamaktadır (Erkal ve Değerliurt, 2009).

Afet kavramı beraberinde dirençlilik kavramını gerekli kılmaktadır ve dirençlilik, afetlerden sonra iyileşme sürecine hemen girebilmek, afetlere hızlıca müdahale edebilmek ve afetleri önlemek için hem bireylerin hem toplumların sahip olduğu kapasite olarak tanımlanmaktadır. Afete dirençlilik geliştiren toplumlar afetlerin hem maddi hem manevi hasarlarını azaltabilme yeteneğine sahip olan toplumlardır. Toplumsal dirençliliğin artırılması sosyo-ekonomik ve bireysel unsurlarla doğrudan ilişkilidir. Afet dirençliliğini arttırmak için ilgili konuda iyileştirici eğitim çalışmalarının yapılması ve bireylerin afetlere karşı bilinçlendirilmesi önem kazanmaktadır (Varol ve Kırıkkaya, 2017; Mızrak, 2018).

Afetler söz konusu olduğunda süreç boyunca her alanda en önemli hale gelen noktalardan birisi de iletişim ihtiyacıdır. Bireyler hem afet bölgesindeki insanlardan hem yaşanan süreç ile ilgili olaylardan haberdar olmak istemekte hem de afetzedeler diğer insanlarla iletişim kurup kendilerini açıklama çabasına girmektedirler. Ayrıca afetler gibi kriz durumlarında resmi kurumlar da kamuoyu iletişim araçları ile halkı bilgilendirmektedirler. Afet kaynaklı krizler, toplumları panik, kargaşa ve endişeye sürükleyebilmektedir. Böyle durumlarda iletişimin iyi yürütülmesi, kriz yönetiminin kolaylaştırılmasını sağlamaktadır (Demiröz, 2020). Dolayısıyla kullanımı giderek yaygınlaşan medya ve sosyal medya araçları, doğal afet süreçlerinde her zamankinden daha fazla önem kazanmaktadır. Medya, doğal afetler sürecinde halkı bilgilendirmek ve bilinçlendirme aşamasında, resmi yetkililer ve idari kuruluşlar ile halk arasında iletişim köprüsü olmada, afet sonrası uyarıları kamuoyuna duyurmada, afetin büyüklüğü ile ilgili bilgi verip yaşanan kayıpları azaltmada rol oynamaktadır (Toker, 2016).

Geleneksel medyanın yanı sıra sağladığı çift yönlü ve pratik iletişim sayesinde sosyal medya son yıllarda toplumsal iletişimde kilit noktayı oluşturmaktadır. Saitoğlu'nun (2018) tanımı ile sosyal medya, kişilerin sınırları belli olan bir sistem şeması içerisinde açık veya yarı açık şekilde kendilerine ait profil oluşturmalarına izin veren, farklı kişilerle birtakım özel materyalleri paylaşmasını sağlayan ve bu kişilerin listesini ve onların bağlantılı olduğu diğer kişilerin listesini gösteren, anlık olarak yazılı veya görüntülü olarak iletişim kurmalarına imkan veren dijital tabanlı ortamlardır.

Sosyal medya, pek çok farklı ülkede bugüne kadar afet anlarında iletişim aracı olarak kullanılmıştır ve bugünden sonra da kullanılmaya devam etmesi beklenmektedir. Örneğin içinde bulunduğumuz Covid-19 süreci boyunca kamuoyu geleneksel medya ile beraber Twitter platformu aracılığı ile bilgilendirilmiştir. Bununla beraber tüm dünya Haziran 2019'da başlayarak 240 gün süren Avustralya orman yangınlarında sosyal medya aracılığı ile anlık haberdar olabilmıştır. Bu konunun en önemli noktalarından biri sosyal medya platformlarının, afet sürecinde toplumun aldığı hasarları çabuk sarmasında sağladığı kolaylıklardır (Karakulakoğlu ve Uğurlu, 2015). Literatürde afet anlarında sosyal medya kullanımının yaşanan afetin türü ile ilgili olduğunu gösteren araştırmalar bulunmaktadır. Örneğin orman yangını ile sel anında Twitter kullanımını karşılaştıran bir araştırmaya göre afetzedeler orman yangını sürecinde daha fazla Twitter kullanmışlardır. Afet anlarında sosyal medya kullanılırken afetin konumu, yaşanan gelişmeler, afetin büyüklüğü ve ya diğer bireylerin söylediklerine göre afeti tarif eden kullanıcı gözlemleri, olay ile ilgili fikir, görüş ve duygusal yorumların bulunduğu bir iletişim biçimi geliştiği görülmüştür (Karakulakoğlu ve Uğuru, 2015).

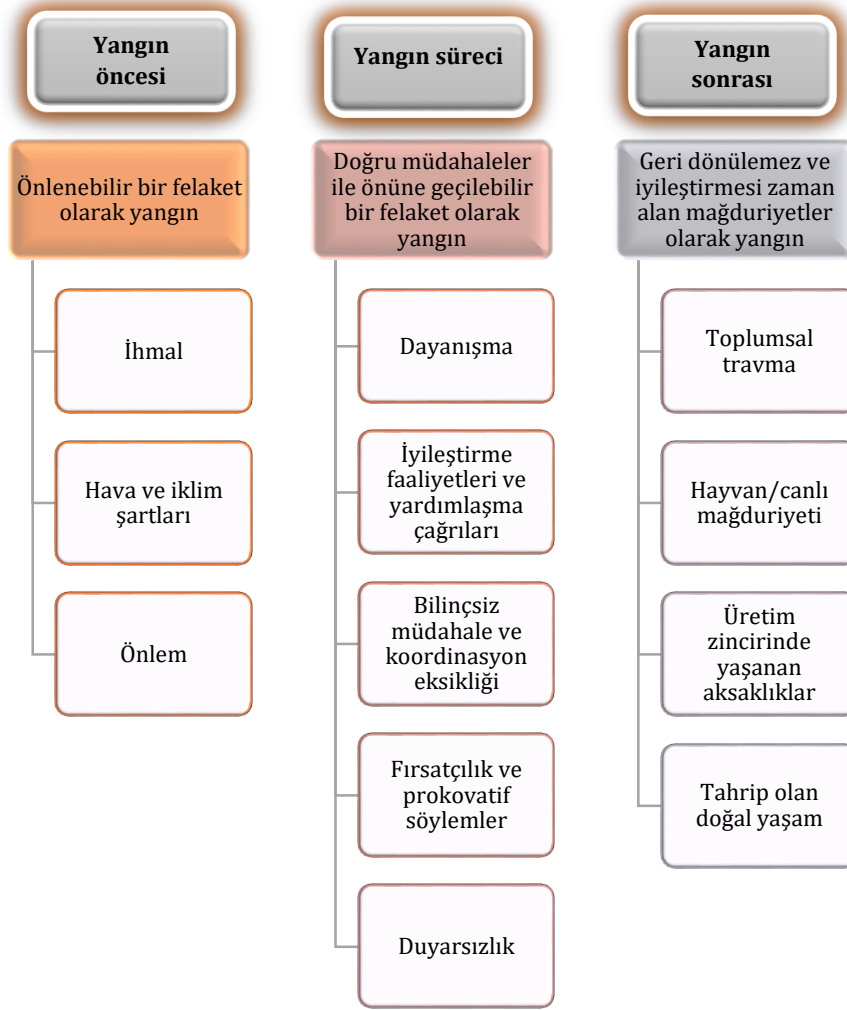
5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmada 28 Temmuz 2021 - 8 Ağustos 2021 tarihleri arasında gerçekleşen Antalya-Manavgat yangınının medyadaki görünümü ve toplumsal algısı sosyal medya haberleri ve paylaşımları üzerinden incelenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın sınırlılıkları medya paylaşımları ve yangının

aktif olarak devam ettiği süre ile bağıntılıdır. Günümüzde oldukça geniş kullanım alanlarına sahip olan sosyal medya platformları özellikle afet ve kriz gibi durumlarda ön plana çıkmakta ve sağladığı hız ve pratiklik sebebiyle önemli bir iletişim görevini yerine getirmektedir (Karakulakoğlu, 2015). Bireylerin fikirlerini paylaşma konusunda en rahat olduğu ve özellikle kriz anlarında bilgi paylaşımı, yardım talep etme ve dayanışma ağları oluşturma alanlarında ise en çok verinin Twitter'dan elde edildiği bilinmektedir. Bu bağlamda Antalya yangını esnasında araştırmanın sosyal medya görünümünü incelemek adına seçilen sosyal medya platformu Twitter olmuştur.

Twitter dışında araştırmanın kapsamı içinde en fazla tercih edilen ve ilgili konuda en çok haberin bulunduğu internet siteleri tespit edilmeye çalışılmış ve bunun için Similarweb ile Alexa isimli araştırma şirketlerinin istatistik verileri kullanılmıştır. Bu doğrultuda Similarweb'in verilerine göre haber kategorisinde en çok tercih edilen ve Alexa'nın verilerine göre en çok internet trafiğine sahip olan haber siteleri baz alınmıştır. Buna göre en çok haberin ve trafik akışının hurriyet.com.tr sitesinde bulunduğu görülmüş ve araştırmanın örneklem alanı olarak hurriyet.com.tr sitesi belirlenmiştir. Elde edilen veriler içerik analizi tekniğinden faydalanılarak analiz edilmiştir. Örneklem kapsamında hurriyet.com.tr sitesinde arama çubuğu kullanılmış, içinde "Manavgat" ve "yangın" kelimeleri geçen 28 Temmuz 2021 - 8 Ağustos 2021 tarihleri arasında yayınlanan tüm haber metinleri incelenmiştir. Birbirini tekrar eden ve konudan bağımsız olduğu anlaşılan haber ve paylaşımlar dikkate alınmamıştır. Bu doğrultuda 115 haber temel alınmış ve aynı tarih aralığında Twitter'da, #manavgat ve #yangın kelimeleri geçen 206 tweet bu çalışmaya dâhil edilmiştir.

Çalışmanın sorgu alanları çerçevesinde temalar oluşturulup elde edilen veriler belirli kategoriler çerçevesinde değerlendirilmiştir. Haber metinleri ve Twitter paylaşımlarının içerik analizleri doğrultusunda belirli temalara ulaşılmış ve bu temaların belirli kategoriler altında sınıflandırılarak tasnif edilmesi işleminde elde edilen verilerin bağlamı temel alınmıştır. Anlamsal temaların yangın öncesi, süreci ve sonrası olmak üzere belirli zamansal bağlamlar ile ön plana çıktığı görülmüş ve kategoriler bağlamları dikkate alınarak şekillendirilmiştir. Bu kapsamda yangın öncesi döneme vurgu ile ihmal, önlem, hava ve iklim şartları ortak temaları altında "önlenebilir bir felaket olarak yangın" kategorisi oluşturulmuştur. Yangın sürecinde ise dayanışma, iyileştirme faaliyetleri ve yardımlaşma çağrıları, bilinçsiz müdahale, koordinasyon eksikliği, fırsatçılık ve prokovatif söylemler ve duyarsızlık ortak temaları kapsamında "doğru müdahaleler ile mücadele edilebilir bir felaket olarak yangın" kategorisi irdelemiştir. Son olarak ise yangın sonrası sürece ve tahribata vurgu yapılan toplumsal travma, hayvan mağduriyeti, üretim zincirinde yaşanan aksaklıklar ve tahrip olan doğal yaşam ortak temalarını kapsayan "geri dönülemez ve iyileştirmesi zaman alan mağduriyetler olarak yangın" kategorileri oluşturulmuştur. Elde edilen verilerin tematik ve kategorik analizi aracılığıyla toplumsal algının ve yangının deneyimlenme biçimi irdelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Şekil 4. Zamansal Bağlamı Temelinde Kategoriler ve Temalar

6. ARAŞTIRMA VERİLERİ VE BULGULAR

Çalışma kapsamında, araştırmanın amaçları ile örtüştüğü saptanan 115 haber ve 206 Twitter paylaşımı dikkate alınarak veriler analiz edilmiş ve metinlerde kullanılan ve vurgu yapılan anlamsal bağlamlar, ortak düşünceler ve fikir birlikleri dikkate alınarak kategoriler altında analize tabi tutulmuşlardır. Haber metinlerinde ve Twitter'da ortak temalar saptanmakla birlikte farklılaştıkları durumların da söz konusu olduğu görülmüştür. Haber metinlerinde destek, dayanışma, işbirliği kapsamında değerlendirilebilecek çeşitli yapıcı söylem alanlarının sıklıkla yer aldığı tespit edilmiştir. Aynı zamanda sorumsuzluk, suçlama, yaftalama, ihmal gibi eleştiri içeren kelime öbekleri ve anlamsal ifadeler sıklıkla kullanılmıştır. Nitekim yangınla birlikte yaşananların ideolojik zeminde değerlendirilerek politik söylemlerin inşa edildiği bir alan olarak inşa edilmeye çalışıldığı görülmüştür.

Bir sosyal medya platformu olan Twitter bireysel düşüncelerin ve fikirlerin yansıması biçiminde tartışma sahası olarak kullanılmıştır. Bu kapsamda gerçekleştirilen paylaşımlarda yangınla mücadele, müdahale, zaman, uçak ve itfaiye gibi kelimelerin daha yoğunluklu olarak kullanıldığı bulgulanmıştır. Yangının söndürülememesi, afet sürecinin uzaması, farklı alanlarda ortaya çıkan

yangınların varlığı ve kontrol altına alınma yönündeki çabalar, kullanıcılar tarafından farklı biçimlerde yorumlanmış ve ele alınmıştır. Farklı zihin dünyalarının çeşitli yansımaları yer almakla birlikte elde edilen bulgularda belirli kategoriler temelinde anlamsal yoğunlaşmalar göstermektedir. Yapılan analiz sonucunda toplumsal algının yangın öncesi, süreci ve sonrası aşamalara tekabül eden olaylar zinciri bağlamında şekillendiği saptanmıştır. Bu çerçevede zamansal bağlamı esas alınarak kategoriler ve temalar özelinde konu değerlendirilmiştir.

6.1. Önlenilebilir Bir Felaket Olarak Yangın

Akdeniz Havzası'nda, özellikle yaz aylarında sıklıkla orman yangınları görülmektedir. Ülkemizin de Akdeniz, Ege ve Marmara kıyı şeridinde 1700 km boyunca uzanan 12 milyon hektarlık alan, yangın çıkma şartlarına elverişlidir. Yangınlar ormanlara heyelan, erozyon gibi doğal felaketlerden çok daha fazla zarar vermektedir. Gerçekleşen yangınların bir kısmı kurak hava şartları nedeniyle doğal yollardan çıksa da bir diğer kısmı ihmal sonucu çıkan ve sıcaklık, rüzgâr gibi iklim elemanları etkisiyle büyüyen yangınlardır. Yangının oluşma riskinin azaltılması, yangın çıktıktan sonra hızla söndürülebilmesi ve oluşan zararın en aza indirgenebilmesi adına bir dizi önlemler almak gerekmektedir (Güney vd., 2016; Calda vd., 2020)(Şekil 5). Öte yandan orman yangınlarına karşı alınan önlemlerin başarısı sonraki yıllara hazırlık için son derece önemlidir. Ülkemizde OGM'nin 2019-2023 yılları arasını kapsayan Stratejik Planında orman yangınlarını değerlendirmek için üç işaret belirlenmiştir. Buna göre belirlenen hedefler; insan kaynaklı yangın sayısının toplam yangına oranı (% 84), yangın başına düşen alan miktarı (2.2 ha) ve yangına birinci derecede hassas yerlere ilk müdahale süresi (13 dk.) şeklinde sıralanmıştır (Avcı ve Korkmaz, 2021). Bu hedeflere göre Türkiye'de orman yangınları ile mücadelede öncelikli tedbirlerin yangın sayısını azaltmak yönünde olduğu fakat bilinçlendirme eğitimi, halkla ilişkiler ve rekreatif ihtiyaçlar konusunda eksiklikler olduğu görülmüştür (Avcı ve Korkmaz, 2021).

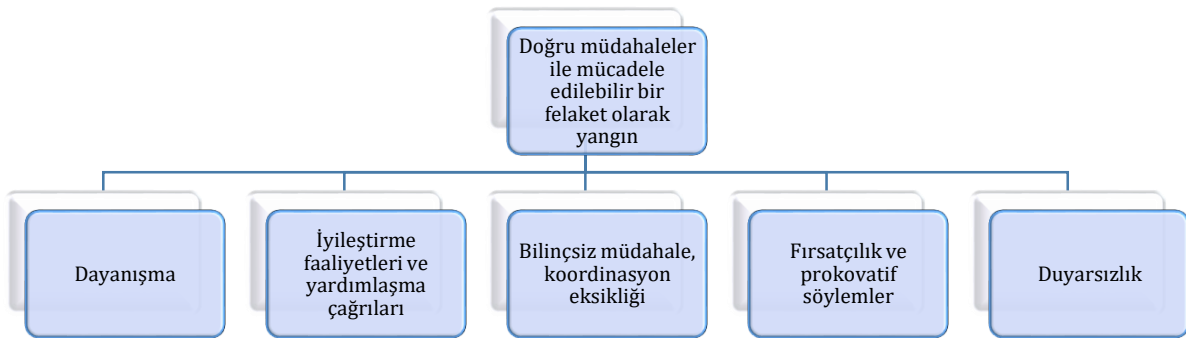
Şekil 5. Önlenilebilir Bir Felaket Olarak Yangın

İncelenen sosyal medya paylaşımları ve haberler sonucunda yangının önlenilebilir bir felaket olduğu ön plana çıkan kategorilerden birisidir. Yaşananlar sonucunda *ormanlık arazilerde gerçekleştirilen doğru uygulamalar ile yangının veya büyük hasarların oluşmasının önüne geçilebilir miydi?* şeklinde sorular da gündeme gelmiştir. Bu kapsamda özellikle yangın öncesi doğru uygulamalar ile gerekli önlemlerin alınmasının yangının hiç gerçekleşmeden önüne geçilmesi veya kısa sürede müdahale edilebilmesi adına önem arz ettiği çeşitli paylaşım ve haber içeriklerinde vurgulanmıştır. Bu kapsamda özellikle yetkililerin ve bölge planlamacılarına yapılan çağrılar ve eleştiriler belirginlik kazanmaktadır. Bu tema kapsamında özellikle Twitter platformunda yangın ile ilgili gönderiler değerlendirilirken halkın daha önce bölge ile ilgili yapılan yanma riski araştırmaları doğrultusunda yeni bir önlem haritasının oluşturulmamasını ihmal olarak değerlendirdiği saptanmıştır. Bununla birlikte paylaşımlarda bundan sonraki doğal afetlere daha hazırlıklı olmanın ve daha az hasarla atlatmanın halk tarafından önemsendiği vurgulanmış, ilgili idarelerin yerel yönetimler ve STK'lar ile birlikte yeni bir "Afet Eylem Planlaması" geliştirmesi gerektiğine yönelik paylaşımlara sıklıkla rastlanılmıştır.

Toplumlarda çok büyük hasarlara yol açabilen felaketlerle tekrar yüz yüze gelmemek adına afete karşı dirençlilik geliştirilebilir. Afetlerin gerçekleşmesini engellemek ve negatif etkilerinin kökten yok edilmesi mümkün olmamakla birlikte afetlere karşı dirençlilik mekanizmalarının oluşturulması ve toplumsal bilinç yaratılması önem arz etmektedir. Afete karşı direnç, pozitif adaptasyon sağlayan dinamik bir süreç olup afetleri önlemek için bireylerin ve toplumun kapasitesini arttırmak, iyileşme sürecini hızlandırmak, afetlere müdahale edebilmek gibi noktaları içermektedir (Mızrak, 2018). Manavgat yangınında da özellikle yangının son günlerinde ve soğutma sürecinde Twitter platformunda paylaşılan gönderilerde afet bilincinin yaygınlaştırılmasına ve afet dirençliliğinin oluşturulmasına çalışıldığı görülmüştür. Özellikle ormanlık alanlarda sigara içmemeye, bu alanlara cam şişe atmamaya, ufak bir yangın görüldüğünde itfaiyeyi arama ve çevre eğitiminin önemine dikkat çeken paylaşımlara sıkça başvurulmuştur.

6.2. Doğru Müdahaleler ile Mücadele Edilebilir Bir Felaket Olarak Yangın

Afetler, büyüklüğüne bağlı olarak hayatın rutin akışını sekteye uğratan, doğal hayatı büyük ölçüde tahrip eden ve hatta toplumun kendi çabalarıyla üstesinden gelemeyeceği yıkıcı süreçlerdir (Altun, 2018). Buna karşılık afet sürecinde toplumda en yaygın ve hızlıca görülen davranış türü, dayanışma ile afet bölgesine ulaştırılan yardımdır. Afet sürecinde başta afet bölgesinde yaşayan halk olmak üzere toplumda seferberlik ilan edilmesi, toplumsal duyarlılığın artması ile yardımlaşma bilincinin yaygınlaşması olağan ve beklendiği bir durumdur. Dayanışma toplumda bireyler, gruplar ve kurumların işbirliği içinde olmasına karşılık gelen faaliyetler bütünüdür. Marshall'a (1999) göre dayanışmanın bir güç ve direniş kaynağı olduğu, dolayısıyla bir amaca yönelik olarak birlik oluşturmayı kapsamaktadır. Manavgat yangınında 50 bin hektara yakın alanın yanması, 2.800 yapının etkilenmesi ve çok sayıda insan ile hayvanın zarar görmesi ile Türkiye Cumhuriyet tarihinin en büyük afetlerinden biri olmuştur. Yangının medyadaki görünümünde doğru müdahaleler ile önüne geçilebilir bir felaket olarak yoğunluklu paylaşımların yapıldığı saptanmıştır. Bu kategorinin dayanışma, iyileştirme faaliyetleri ve yardımlaşma çağrıları, bilinçsiz müdahale/koordinasyon eksikliği, fırsatçılık ve provokatif söylemler ve duyarsızlık temaları kapsamında ön plana çıktığı saptanmıştır (Şekil 6).

Şekil 6. Doğru Müdahaleler ile Mücadele Edilebilir Bir Felaket Olarak Yangın

6.3. Toplumsal Dayanışma ve Bütünleşme Dönemi Olarak Felaketler

Yangın sürecinde gerek kurum kuruluşlar gerek bireysel çabalar ile dayanışma, seferberlik, işbirliği, yardımlar ve gönüllülüğün önem kazandığı ve özellikle de Twitter'ın bir çağrı platformu olma yönünde kullanıldığı saptanmıştır. Yaklaşık 12 gün süren yangın boyunca başta itfaiye çalışanları ve orman işçileri olmak üzere halk ve sivil toplum kuruluşlarının birlik ve beraberlik içinde koordine olması gerektiği haberlere konu edilmiştir. Sivil toplum kuruluşları, ilgili kurum ve kuruluşlar ve yetkililerin yangın sürecinde bölgeye yardım için gösterdikleri gayreti gerek

haber kanalları ve gerekse sosyal medya aracılığı ile duyurduğu belirlenmiştir. Yetkili kurumlar ve halk ile beraber Türkiye'nin önde gelen çeşitli zincir marketlerinin bölgeye yiyecek tedarik edeceği, TOBB'un maddi yardımda bulunacağı, TİM ve TESK'in de ağaçlandırma kampanyaları başlatacağı gibi haberlere rastlanmıştır. Yangın sürecinde sadece bölge halkı değil, Türkiye'nin genelinden ve hatta ülke dışından da çeşitli desteklerin geldiği görülmüştür. Twitter paylaşımlarının ortak temalarından biri de bu yardımlar için duyulan minnettarlık söylemidir. Haberlerde en çok görülen ortak başlıklar bireylerin gönüllük çerçevesinde yangın bölgesine gittikleri ve yangını söndürme çalışmalarına fiilen katıldıkları yönündedir. Haberlere yansıyan çalışmalar arasında gençlerin kendi aralarında koordine olup itfaiye ekibine yardım ettikleri ve kadınların atölyeler kurarak el emeği ürünler satıp maddi kaybı azaltmaya çalıştıkları ön plana çıkmıştır. Gazetelerin yangın süreci ve sonrasında yapılması gerekenler ve yangının güncel durumu gibi konularda halkı bilgilendirmeyi amaçlayan haberler yaptığı görülmüştür. Aynı zamanda yangın sürecinde oldukça fazla sayıda gönüllü ve resmi kuruluşların, belediyelerin ve özel şirketlerin para yardımı toplayarak bölge halkına ihtiyaç duydukları erzakları ulaştırdıklarını belirten paylaşımlar dikkat çekmektedir. Bununla beraber Twitter paylaşımlarında, özellikle yangın bölgesindeki halkın yiyecekte barınma ihtiyacına kadar her probleminin yoğun bir şekilde dile getirildiği, ortak paylaşımlar aracılığı ile de ihtiyaç listelerinin paylaşıldığı görülmüştür.

Yangınlar gibi doğal faaliyetler sadece insanları değil aynı zamanda hayvanları da etkilemektedir. Dolayısıyla yangın sürecinde hayvanlara yardım etmek için gönüllü olan birçok sivil toplum kuruluşu ve birey de ortaya çıkmıştır. Örneğin Hayvan Hakları Federasyonu (HAYTAP), yangın bölgesindeki hayvanlara anında müdahale etmek için Sahra Hastanesi kurduğunu ve bölgeye yakın veterinerler yangında zarar gören hayvanları ücretsiz tedavi ettiğini sosyal medya paylaşımları ile dile getirmişlerdir.

Bireylerin Twitter paylaşımlarında daha çok yangın bölgesindeki ihtiyaçlardan bahsedilirken haberlerdeki temalar bölgeye yapılan iyileştirme faaliyetleri etrafında toplanmaktadır. Yangından etkilenen hayvanları korumak temelinde Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın, yangın bölgesinde mahsur kalan hayvanları deniz yoluyla tahliye ederek güvenli noktalara ulaştırdığı ön plana çıkan haberler arasındadır. Ayrıca yangın sürecinde geride kalan hayvanların besin ihtiyaçlarının karşılanmadığı sosyal medya paylaşımlarında yer almıştır. Bu duruma çözüm olmak adına zarar gören hayvanlar ve yem sıkıntısı çeken besiciler için Konya başta olmak üzere çok sayıda ilden gönderilen büyük meblağlarda saman ve kesif yemin bölge halkına dağıtıldığı göze çarpan haberler arasındadır.

Toplumsal yaşamın her alanına sirayet eden dijitalleşmeyle birlikte, artık sosyalleşme alanları da kamusal alanlardan sosyal medya hesaplarına taşınmıştır. Bu kapsamda kendini ifade edebilme ve sesini duyurabilmenin kolaylığı sosyal medya aracılığıyla ön plana çıkmaktadır. Yangının geniş çaplı bir boyuta ulaşması ve uzun sürmesi de yardım çağrılarının ülke sınırları dışına çıkmasına ve tüm dünyada duyulmasına neden olmuştur. Haberler ve Twitter paylaşımları incelendiğinde yangının ulus ötesi ölçekte de çeşitli desteklerin sağlandığı bir birleşme noktası haline geldiği vurgulanmıştır. Bu duruma örnek olarak Almanya'dan ve diğer ülkelerden birçok vatandaşın söndürme çalışmalarına katılım sağlaması haberlere konu olmuştur. Fakat halkın ve devletin kendi çabası böyle büyük bir yangının kısa sürede söndürülmesi için yeterli görülmediğinden çeşitli gruplarca Twitter'da #helpforturkey etiketi başlatılarak diğer ülkelere yardım çağrısında bulunduğu görülmüştür.

Afetler meydana geldiği toplumlarda çeşitli değişimlere neden olabilir. Bunlardan bir tanesi de toplumsal gruplar arasında yeni iş birlikleri oluşmasıdır. Afetler sırasında ve sonrasında oluşan ortak bilinç ortak eylemlerin gerçekleşmesini sağlamaktadır. Yangın sürecinde bireylerin her

türlü tehlikeyi göze alarak ve karşılık beklemeden müdahalede bulunması bireyin o toplumun değerlerini içselleştirdiğini toplumsal yaşamı sekteye uğratacak olan afete karşı kolektif bilinç aracılığıyla müdahale ettiğini göstermektedir (Alkın, 2021; Gökalp Yılmaz, 2021a). Deprem, sel, heyelan gibi felaketler sonucunda oluşturulan toplumsal bütünleşme aynı zamanda o halkın sürecin kayıplarını en az hasarla geçirmesine de neden olmaktadır. Analiz edilen paylaşımlarda pek çok insanın yanan ormanlık alanların tekrar yeşereceğine, ağaçlandırma çalışmalarının Manavgat'a büyük bir faydasının olacağına ve toplumsal işleyişinin kısa sürede eski haline dönebileceğine ilişkindir.

Twitter platformundan elde edilen veriler incelendiğinde yangının ilerleyen günlerinde bireylerin hissettiği çaresizliğin öfkeye dönüştüğü ve bu öfkenin çeşitli noktalarda birleştiği saptanmıştır. Paylaşım yapanların çoğunluğu yangına müdahalenin zayıf ve geç kalındığını düşünerek paylaşım yaptığı görülmüştür. Yangın boyunca resmi ve siyasi kurumlar yangın bölgesine müdahalede bulunmuş olsa da bu müdahale bazı kesimlerce yetersiz olarak değerlendirilmiştir. Ortak şikâyet konularını yangın söndürme uçaklarının yetersizliği, bu konuda diğer devletlerden yardım istenmemesi ve siyasilerin bölge halkının ihtiyaçlarını anlayıp bu ihtiyaçları gidermede yetersiz kalışı olarak saptanmıştır.

Afetlere müdahale ederken daha fazla can ve mal kaybını önlemek adına toplumu bilgilendirip eğitmek ve afete kontrollü bir şekilde müdahale etmeyi sağlayacak önlemleri alabilmek gerekmektedir. Afet bölgelerinde en sık rastlanan hatalardan biri yardım etmek isteyen halkın bilinçsiz müdahalesi sonrası daha büyük bir soruna yol açmasıdır (Erkan, 2010). Manavgat yangını boyunca Twitter platformu aracılığı ile koordine olup yardım etmek isteyen halkın birbirine en çok 'lütfen bilinçsiz müdahalede bulunmayalım, bilinçsiz davranışlar yangından daha büyük felaketlere yol açabilir' şeklinde uyarıda bulunduğu görülmüştür.

Koordinasyon ve doğru müdahale, afet bölgelerinde son derece önemlidir. Afet bölgeleri yaşanan mağduriyet dolayısıyla karışık bölgelerdir. Yardıma gidenlerin bu karışıklığı arttırmak yerine önlemesi beklenmektedir. Twitter'da sivil toplum kuruluşları ve gönüllü grupların yangın bölgesine yardım edecek bireyler ararken en çok koordine olmuş iş gücüne ihtiyaç duydukları paylaşımlar aracılığı ile insanlara ulaşmaya çalıştıkları görülmüştür. Aynı zamanda bölgede oluşabilecek trafik yoğunluğunu önlemek adına seyahatlerini iptal etme, yardımları ayrı ayrı göndermek yerine tek bir tırda toplayıp gönderme gibi tavsiyelerde bulunarak koordine olmaya çalıştıkları görülmüştür.

Yangın yerlerine müdahale sadece gönüllü çalışmalar aracılığı ile olmamıştır. Yangın sürecinde medyada bölgeye başta helikopter ve uçaklar aracılığıyla olmak üzere çok farklı yollardan müdahale desteğinin sağlandığı haberler öne çıkarılmıştır. Haberler kapsamında müdahale temasında yangın bölgesine farklı ülkelerden söndürme helikopterleri ve uçaklarının gelip yardım etmesi, Karayolları Genel Müdürlüğü'nün mobil baz istasyonları kurarak bölge halkının iletişim sorununa müdahale etmesi başlıklarına rastlanmıştır. Bununla beraber yangından etkilenen bölgelerin Genel Hayata Etkili Felaket Bölgesi ilan edilmesi, siyasetçilerin ilan edilen bölgelere gidip incelemelerde bulunması, bölgede yıkımına karar verilen evlerin yerine, TOKİ tarafından bölgenin geleneksel görünümüne uygun olacak yeni konutların yapılıp ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması, vatandaşların ihtiyaçlarını karşılamak adına destek fonları oluşturulup bu destek ödemelerinin hasar tespit çalışmalarından sonra ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması da vurgulanan mesajlar arasındadır.

Medyada, siyasilerin yangın bölgesindeki varlığı kapsamındaki haberlerin ön plana çıktığı, bazı siyasetçilerin yardım çalışmalarına bizzat katıldığı görülmüştür. Yangın ekolojisi uzmanlarının haberler aracılığıyla afet sonrası alınması gereken tedbirleri ve yangın oluşumuna neden olan

faktörleri açıklayarak halkı bilgilendirmeye çalıştığı haberlere rastlanmıştır. Bu noktada Twitter platformunun da geleneksel medya ile beraber bölgeye gelen yangın uçak ve helikopterlerinden halkı haberdar etmek, yangının devam ettiği ve söndürüldüğü bölgeleri duyurmak, bölgeye ulaşan yardım araçlarını ve ihtiyaçları paylaşmak, yurtdışından gelen yardım uçakları hakkında bilgi vermek amacıyla kullanıldığı görülmüştür.

Yangın sürecinde müdahale kapsamında önemsenen bir diğer olay ise yağmur olmuştur. Haberlerde de sosyal medyada da resmi ve gönüllü kuruluşların sürekli müdahalede bulunduğu fakat yangın çok geniş bir bölgede gerçekleştiğinden bu müdahalelerin söndürülmesi için yeterli gelmediği vurgulanmıştır. Bu temada hurriyet.com.tr sitesinden ve Twitter platformundan elde edilen ortak veride halkın soğutma çalışmaları için yağmura ihtiyaçlarının olduğunu düşündükleri görülmüştür. Örneğin bölgedeki habercilere röportaj veren Manavgatlı bir köylünün 'Yağmur olmazsa bu yangının 2 ay sürmesinden korkuyoruz' sözleri Twitter'da yangın sürecinde en çok paylaşılan gönderilerden biri olmuştur. Bu sebeple 7 Ağustos 2021 günü hem gazete haberlerinde hem Twitter platformunda en çok o gün başlayan yağmurun bölge halkını sevindirdiğine yönelik haber ve paylaşımların yapıldığı görülmüştür.

6.4. Yangın Sürecinde Belirsizlik, Kaos ve Söylenti

Yangın sürecinde duyarlılık teması, hassas bir nokta olarak belirginlik kazanmıştır. Bireylerin yangın ile ilgili gelişmeler dışında paylaşımlarda bulunan bireylere tepki gösterdiği, bu bağlamda yangın sürecinde bölgede tatiline devam eden vatandaşların da duyarsızlık kapsamında değerlendirildiği ön plana çıkmıştır. İletişim, toplumsal ilişkilerin sürdürülebilmesi için temel ihtiyaçlardan biridir. Doğal afetler gibi beklenmedik durumların gerçekleştiği süreçlerde ise iletişim kendi koşullarını doğurmaktadır. Bu süreçlerde iletişim kanalları bir yandan hayati bir değere sahipken bir yandan da kargaşayı daha da derinleştiren bir fırsatçılık aracı haline gelebilmektedir (Toker, 2016). Nitekim gazete haberlerinde ve Twitter'da, yangın sırasında ve sonrasında ortalıkta dolaşan yanlış haberler ile provokatif paylaşımların bilgi kirliliğine yol açtığı ve bu durumun halkı telaşlandırdığı saptanmıştır.

Hem haberlerde hem de Twitter'da yangının çıkış kaynağının önemli bir başlık olduğu, özellikle sebep olarak birçok faktörün etkili olduğu paylaşımlar yapılmıştır. Kimileri iklim değişikliğiyle ilgili paylaşımlar yaparken kimileri de ihmal sonucu ormanlarda bulunan cam parçaları gibi atıkların neden olduğunu dile getirmiştir. Bu dönemde yangının temelinde sabotajın mı yoksa küresel ısınmanın mı olduğu tartışmasının önemsendiği görülmektedir. Bu bağlamda Twitter'da yangının bilinçli bir kundaklama şeklinde çıktığını belirten paylaşımlara ve bu paylaşımların altında bireylerin çoğunlukla kendi aralarında kargaşa yaşadıklarına rastlanmıştır.

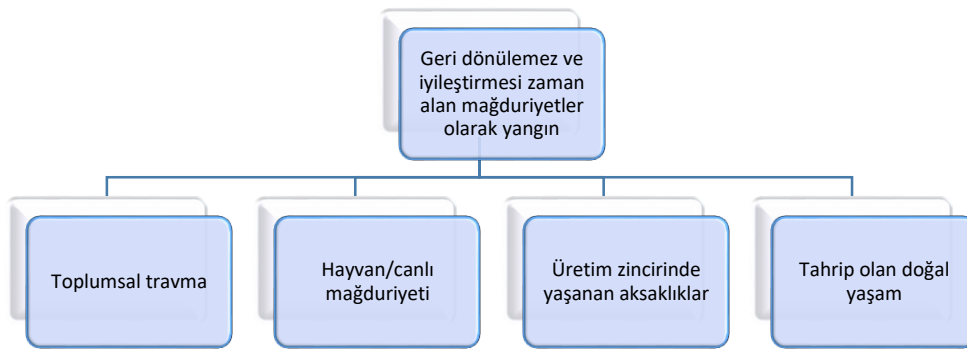
Sosyal medyada yangına müdahalenin yetersiz olduğu, mevcut kaynakların doğru kullanılmadığı söylemleri de ön plana çıkmış ve bu konularda çeşitli tartışmaların yaşandığı vurgulanmıştır. Benzer biçimde yangın söndürme çalışmaları sırasında THK uçaklarının kullanılmadığı yönünde ortaya atılan iddiaların haberlerin gündemini uzun bir süre meşgul ettiği görülmüştür.

Afetlerin büyüklükleri abartılarak çaresizlik hissini derinleştirip toplumda olumsuz etki yaratabilme gibi sonuçlara da neden olabilmektedir (Toker, 2016). Kamuoyunun bir kısmının yapılan müdahaleyi eksik ve geç bulduğu, bir kısmının ise bu söylemlerin çok abartılı olduğu, herkesin elinden geleni yaptığını ve bu tarz paylaşımlarda bulunmanın yetkili birimleri aciz gösterip zedelediğini belirttiği saptanmıştır. Nitekim Antalya Büyükşehir Belediyesi ve ilçe Belediyeler ve komşu Belediyeler ile kamu kurumlarından gelen yangın söndürme araçları ve ortaya konan çaba göz ardı edilmiş görünmektedir. Benzer biçimde Haberler ve Twitter paylaşımlarında fırsatçılık temasında fahiş fiyat artışlarının ön plana çıkmıştır. Yangın söndürmek için gerekli olan eldiven, maske, yangın tüpü, yanık kremi, yangın söndürme topuna olan

taleplerin artması sonucu bazı satıcıların bu ürünlerin fiyatını iki katına çıkardığı haberlerine rastlanmıştır. Haberlerde ayrıca ilgili kurumların bu konu ile ilgili şikâyet birimi oluşturup söz konusu malzemelere fiyat aralığı zorunluluğu getirilmiştir. Twitter platformunda da konunun önemsendiği görülmüş, yangın söndürme ürünlerinin fiyatını iki katına çıkaran satıcılar, yangın bölgesinden olmadığı halde gelip malzemeleri yağmalamaya çalışanları ve temel ihtiyaçları fahiş fiyatlara satanları eleştiren paylaşımlarda yer almıştır.

6.5. Geri Dönülemez ve İyileştirmesi Zaman Alan Mağduriyetler Olarak Yangın

Afet sonrası yaşanan durumlar göz önüne alındığında, toplumsal işleyişi sağlayan yapı ve kurumların zarar görmesi ve bu durumun bireyler üzerinde mağduriyet yaratması bir gerçek olarak karşımızdadır. Bu bağlamda ruhsal etkiler telafi edilmesi oldukça zor olan hasarlardandır. Yangın sonrası etkilerin yoğunlaştığı içerikler “geri dönülemez ve iyileştirmesi zaman alan mağduriyetler olarak yangın” kategorisi altında değerlendirilmiş olup toplumsal travma, hayvan mağduriyeti, üretim zincirindeki aksaklıklar ve tahrip olan doğal yaşam temaları kapsamında ele alınmıştır (Şekil 7). Nitekim afetler, bireyleri psikolojik ve fizyolojik olarak etkileyebilmektedirler. Afetzedeler yaşadıkları bireysel kayıplar sebebiyle afet sonrasında toplumsal yaşama adaptasyon sürecinde sıkıntılar yaşayabilmektedirler (Özkan ve Kutun, 2021, s.20). Manavgat yangını da afetzedelerde sadece maddi olarak değil manevi olarak da hasar oluşturmuştur. Haberlerde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı Sosyal Hizmet Merkezi ekiplerinin yangının ilk gününden itibaren vatandaşın sorunlarına çözüm üretmek için sahada görev yaptığı bilgisine ulaşılmıştır. Bununla birlikte sosyal medyada çeşitli psikologların afetzedelere afet sonrası travma bozukluğu yaşamamaları adına ücretsiz destekte bulduklarına yönelik paylaşımlar görülmüştür. Bu kapsamda profesyonel destek sağlama kanalları oluşturulmuş ve bu kanalların gerek haber gerek Twitter paylaşımları üzerinden afetzedelere ulaştırılmaya çalışıldığı vurgulanmıştır. Aynı zamanda Manavgat'ta yangının tahrip ettiği, kullanılamayacak durumda olan evlere kırmızı çarpı uygulaması başlatıldığı, işaretlenen evler yıkıma hazır hale getirildiği medyaya yansımıştır. Yangın sırasında insanlar yaşam alanlarını, ahır ve bahçelerini kaybetmelerinin ilgili kurumlar ve yetkililerce önemsendiği görülmektedir. Konu ile ilgili bölgeye konteynerin taşındığı, yerel halka lojman ve misafirhanelerin tahsis edildiği şeklindeki haberlere rastlanmıştır.

Şekil 7. Geri Dönülemez ve İyileştirilmesi Zaman Alan Mağduriyetler Olarak Yangın

Yangın sürecinde Twitter verileri incelendiğinde hem Manavgat bölgesinde hem de ülke genelinde yaşanan çaresizlik ve kargaşayı yansıtan oldukça fazla Twitter paylaşımı görülmektedir. Bununla beraber bölge halkının da kontrol edemedikleri yangın karşısında umutsuzluğa kapıldığı, yangını durdurmak adına kendi çabaları ile çözümler geliştirmeye çalıştığı fakat yeterli müdahalede bulunamadıkça ve aynı şekilde yeterli yardımı alamadıkça cesaretlerini kaybettikleri söylemleri yangın ile ilgili en çok vurgulanan paylaşımlar arasında yer almıştır. En çok rastlanan durumlardan birinin de üst üste atılan “yangın devam ediyor, yanacak hiçbir yer kalmadı,

Türkiye'nin her yeri yanıyor, Manavgat mahvoldu" gibi gönderilerdir. Bir diğer endişe ise yangın sonrası bölgede ana geçim kaynaklarından olan tarım ve hayvancılığın biteceği, bu sebeple birçok çalışanın işsiz kalacağı ve bölgenin kendine yetemez bir noktaya geleceği yönündedir. Ana geçim kaynaklarından biri tarım olan Manavgat'ta içinde tarla ve seraların da bulunduğu yaklaşık 50 bin hektar alanın yanması sonucu tedarik zincirinde çeşitli aksaklıklar yaşanmış, bu konu ile ilgili haberlerde pazarcılar ve halcilerin mağduriyetleri, ürünlerin yok olmasıyla beraber elde kalanların fiyatlarının yükselmesi gibi başlıklar görülmüştür.

Bireylerin yaşadığı mağduriyetin boyutu kadar hayvanların mağduriyeti de medyaya yansımıştır. Medyada, farklı şehirlerden yangın bölgesine giden gönüllü veteriner hekimlerin ve hayvanların tedavisi için maddi yardımda bulunan gönüllü vatandaşların birlik ve beraberlik içinde gerçekleştirmiş oldukları çalışmalar ön plana çıkmaktadır. Özellikle Twitter'da, yangından zarar gören hayvanlar için yapılan çalışmaların yetersizliğine ilişkin paylaşımlar göze çarpmaktadır. Bu kapsamda saptanan ortak endişelerden biri kurulan sahra hastanesinin ve kurtarma çalışmalarının hayvanlar için yetersiz kalacağına ilişkindir. Bir diğer endişe ise hayvan mağduriyetinin yetkili kuruluşlarca yeterince ciddiye alınmadığı düşüncesidir.

Manavgat yangını sonrası yapılan iyileştirmeler ve müdahaleler incelendiğinde mağdur mükelleflerin vergi ertelemesi de göze çarpmaktadır. Bu konuda haberlerde yangınlardan zarar gören ilçelerin, Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından mücbir sebep hali olarak ilan edildiği, ilgili ilçelerdeki mükelleflere ise vergi ödemelerini erteleyebilme olanağı sunulduğu görülmüştür. Bununla beraber haberler kapsamında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, bölgede yanan alanların yeniden yeşillendirilmesi için çalışmaların başladığını duyurmuş, bir müdahale olarak görülen ağaçlandırma çalışmalarının, 3-5 yıl içinde zarar gören bölgeleri iyileştirileceğini ön görmüşler ve üç farklı yöntemle (fidan dikimi, kendi haline bırakma ve tohumlama) geliştirileceğini paylaşmışlardır.

7. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Çalışmanın sonuçları bağlamında, yangına ilişkin algılamalarda ayrışmalar ve zıtlıkların olduğu, bununla birlikte, seferberlik ve dayanışma noktalarında birleşmeler görülmüştür. Zira haber ve Twitter paylaşımları incelendiğinde yangının ele alınış ve işleniş biçiminin benzer biçimde ilerlemediği bulgulanmıştır. Konuyla ilgili incelenen Twitter paylaşımlarında yangın sürecinde yaşanan koordinasyon eksikliği ve çözüme ulaştırılmaya çalışılan sorunların görünürlüğü haberlere aynı oranla yansımamıştır. Haber içeriklerinde daha çok yetkili kurum ve kuruluşlar ile siyasilerin bölgedeki varlığı ve bununla beraber anlık olarak getirilen çözüm önerileri görünürlük kazanmaktadır. Bununla beraber Twitter'da spekülasyon ve yalan haber paylaşımlarının daha yaygın ve hızlı olduğu görülmüştür. Dahası oluşan kargaşa ortamında bireylerin bazı durumlarda saldırgan tavırlar sergileyebildiği saptanmıştır.

Afet öncesi ve sonrası, afetin yarattığı olumsuz etkileri azaltmak, önlemek ve gelecekte görülebilecek diğer bir afet adına hazırlıklı olmak için toplumu oluşturan kurum ve aktörlerin kendi paylarına düşenleri yapması afetle mücadele konusu içine girmektedir. Afet sonrası bireylerin eski yaşamlarına dönmesi ve söz konusu afetin bireysel ve toplumsal etkisinin ortadan kalkması oldukça uzun bir süreci kapsamaktadır. Bu sürecin minimum zararlarla atlatılması ülkenin mevcut afet yönetiminin niteliğiyle ve toplumsal dirençlilik parametreleriyle doğru orantılıdır. Haber ve sosyal medya paylaşımlarının ortak çerçeveleri ele alındığında, dayanışma, ihmal, müdahale, fırsatçılık ve mağduriyet kavramlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Buna göre dayanışma temasında hurriyet.com.tr sitesinde bölgeye yapılan hem fiziki hem maddi yardım çalışmalarının haberleri kamuoyuyla paylaşılırken, Twitter platformunun da yardımın doğru yere

ulaşım ulaşımadığını kontrol etmek için bir denetleme aracı gibi kullanıldığı görülmüştür. Yangın krizinin hem ülke içinde derin yansımaları olduğu, hem de ulusötesi alanda çeşitli desteklerin sağlandığı bir birleşme noktası olduğu saptanmıştır. Twitter'da yangının küresel çapta görünürlüğünü ve destekleri arttırmak adına #helpforturkey akımı başlatıldığı, bununla beraber ülke dışından da yangına çok sayıda yardım desteği sağlandığını belirten paylaşım ve haberler söz konusudur. Sadece maddi değil, manevi kayıpların yaşanmasına da yol açan yangının travmatik etkilerini önlemek adına ilgili kurum ve kuruluşların çeşitli çalışmalar yürüttüğü haberlerde rastlanan başlıklardan olmuştur. Fakat bulgulardan elde edilen sonuçlarda bireylerin toplumsal düzenin kendini yeniden üretebileceğine, doğanın tekrar düzeleceğine ve gündelik hayatın eskisi gibi devam edebileceğine olan inançlarının korunduğu ve iyileştirmeye yönelik faaliyet alanlarını oluşturduğu görülmüştür.

Afet sürecinde en derinden yaşanan sıkıntı toplumsal işleyişin aksaması sonucu her alana yansıyan mağduriyettir. Yangın boyunca yalnızca insanlar değil, hayvanlar da ciddi mağduriyetler yaşamış olup bunu sarmalamaya yönelik çalışmalara ve yeterliliğine ilişkin sorgulamaların mevcudiyeti dikkat çekmiştir. Bununla beraber bu rutin dışı süreçte toplumsal alanda bir kargaşanın hâkim olduğu, bireylerin yangın karşısında çaresiz hissettikleri de elde edilen bulgular arasındadır. Yangının ilerleyen günlerinde bu çaresizliğin yerini öfkeye bıraktığı ve bu öfkenin yangına müdahalenin zayıf olduğu, bölge halkının ihtiyaçlarının karşılanamadığı fikirlerinde birleştiği saptanmıştır.

Manavgat'ın bulunduğu bölgede iklim dolayısıyla her yıl ufak da olsa orman yangınlarının yaşandığı bilinmektedir. Yapılan literatür taramasında bu yangınların kimi zaman iklim yüzünden çıksa da çoğunlukla ihmal ve duyarsızlık yüzünden büyüdüğü saptanmıştır. Bu bağlamda, toplumda yangın öncesinde ilgili kurumların yeterince hazırlıklı olmadıklarına ilişkin çeşitli sorgu alanlarının inşa edildiği görülmektedir. Bununla beraber toplumda çevre bilincinin yeterince gelişmediği, duyarsız davranışların özellikle afetler gibi kriz durumlarında büyük tepki çektiği Twitter bulguları arasında belirlenmiştir.

Afetler kendi kriz durumlarını yaratırken bu krizden faydalanmak isteyen fırsatçıları, spekülasyonları ve provokatif paylaşımları da beraberinde getirmektedir. Yangının büyüklüğü ve süresi kadar çıkış sebebinin de medyada kendisine önemli bir yer bulduğu, konuyla ilgili iklim değişikliğinden sabotaja kadar birçok etkenin sunulduğu görülmüştür. Hem haberlerde hem Twitter'da bu konuda ortaya çıkan haberler ve provokatif paylaşımların bilgi kirliliği oluşturarak halkı telaşlandırdığı saptanmıştır. Özellikle yangının sabotaj sebebi ile ortaya çıktığını iddia eden Twitter gönderilerinin altında bireylerin birbirleri ile tartışma yaşadığı görülmektedir. Yangın sürecinde paylaşılan görsellerle yangını olduğundan daha büyük, yapılan müdahaleleri de yetersiz göstermek toplumdaki çaresizlik hissini derinleştirmektedir. Bununla beraber yangını söndürmek için gerekli olan malzemelerdeki fiyat artışı da araştırma boyunca dikkat çeken bulgular arasındadır. Twitter'da bu kapsamda eleştiriler yükselirken haberlerde bunun önüne geçmek adına alınan önlemlere rastlanmıştır.

Sonuç olarak yangınlar gibi doğal afetler ve bu afetler sonucu yaşanacak kriz anları her toplum için bir tehdit unsurudur. Hem toplumların hem de bireylerin bu kriz anlarına hazırlıklı olması, bunun için öncesinde afet önleyici planlar, afet anında iyi bir afet yönetimi ve sonrasında hızlı bir toparlanma için doğru bir strateji planı geliştirilmesi gerekmektedir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde Manavgat yangını gibi uzun süren ve geniş çaplı afetler toplumsal işleyişte çeşitli aksaklıklara yol açabilir, toplumsal parçalanmaya neden olabilir. Bu çalışmada da hurriyet.com.tr sitesinde ve Twitter platformunda yangın ile ilgili çeşitli ortak temalara, çeşitli ayrışmalara ve toplumda yaşanan çeşitli kargaşalara rastlanmıştır. Bununla beraber toplumsal çevre bilincinin gelişmesinin afetlerde kilit rol oynadığı ve her türlü kargaşaya rağmen, kriz anlarında toplumsal

bütünleşme ile bireyler, sivil toplum kuruluşları, gönüllü gruplar, ilgili kurumlar ve yetkililer arasında yangını bir an önce söndürmeye yönelik işbirliği geliştirdiği görülmüştür.

KAYNAKLAR

- AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı). (2014). *Açıklamalı afet yönetimi terimleri sözlüğü*. Ankara.
- Akay, A. (Hızl.) (2019). *İklim değişikliğinin neden olduğu afetlerin etkileri*. İklim Değişikliği Eğitim Modülleri Serisi 15. Ankara.
- Akbaş, E. (2020). *Afetler ve sosyal politika*. İ. Can (Ed.), Afet sosyolojisi (s.331-346) içinde. İstanbul: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Alexa (2021). *Top sites in Turkey*. (Son Erişim: 20.12.2021). Erişim adresi: <https://www.alexacom/topsites/countries/TR>
- Alkın, C. R. (2021). Bütünleşik afet yönetimine sosyolojik bakış: Toplumsal yapı, işlev ve temel kavramlar ışığında bir okuma denemesi. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Medeniyet ve Toplum Dergisi (METDER)*, 5(1), 18-34.
- Altun, F. (2018). Afetlerin ekonomik ve sosyal etkileri: Türkiye örneği üzerinden bir değerlendirme. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 2(1), 1-15.
- Avcı M., Korkmaz M. (2021). Türkiye’de orman yangını sorunu: Güncel bazı konular üzerine değerlendirmeler. *Türkiye Ormancılık Dergisi*, 22(3), 229-240.
- Avrupa Orman Yangın Bilgi Sistemi (EFFIS). (2021). *Avrupa, Ortadoğu ve Kuzey Afrika’da Orman Yangınları (2020)*. JRC Technical Report, Lüksemburg.
- Ayanoğlu, S., Döloğlu, M., Gül, E. (2017). Sadece bir yangın mı? Ekolojik ve sosyo-ekonomik açıdan orman yangınları. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, 10(2), 32-35.
- Baş, R. (2014). Türkiye’de orman yangınları nedenleri, zararları ve yangınlara karşı alınacak önlemler. *Journal of the Faculty of Forestry Istanbul University*, 27(2), 52-73.
- Bilgili, E. (2020). Türkiye’de orman yangınlarına genel bir bakış. *Yeşil Dünya, Orman Mühendisleri Odası*, 57(1-2-3), 58-67.
- Calda, B., An, N., Turp, M. T., Kurnaz, M. L. (2020). İklim değişikliğinin Akdeniz Havzası’ndaki orman yangınlarına etkisi. *International Journal of Advances in Engineering and Pure Science*, 1, 15-32.
- Can, İ. (Ed.). (2020). *Afet sosyolojisi*. İstanbul: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Demiröz, K. (2020). Afet yönetiminde sosyal medyanın işlevselliği ve zararları üzerine bir inceleme. *Dirençlilik Dergisi*, 4(2), 293-304.
- Ergünay, O. (11-12 Kasım 2009). Doğal afetler ve sürdürülebilir kalkınma. *Deprem Sempozyumu* (s. 1-11). Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Erkal, T., Değerliyurt, M. (2009). Türkiye’de afet yönetimi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 22, 147-164.
- Erkan, E. A. (2010). *Afet yönetiminde risk azaltma ve Türkiye’de yaşanan sorunlar*. Devlet Planlama Teşkilatı Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Ertuğrul, M. (2005). Orman yangınlarının dünyadaki ve Türkiye’deki durumu. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 7(7), 43-50.

- Gerçek, D. (2021). 21. yüzyıl ve dirençli kentler. *Mimarlık, Mimarlar Odası Dergisi*, 417, 39-42.
- Gökçen, A. (2020). *Afet kavramı ve başlıca afet türleri*. İ. Can (Ed.). Afet sosyolojisi (s. 41-57) içinde. İstanbul: Çizgi Kitabevi.
- Gökçalp Yılmaz, G. (2021a). Afetlere sosyolojik bakış ve Türkiye’de afet yazınına kuramsal bir yaklaşım. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 194-204.
- Gökçalp Yılmaz, G. (2021b). Doğal afetler, toplumsal değişme ve dirençlilik ilişkisi: Toplumsalın yeniden inşası üzerine bir değerlendirme. *Sosyolojik Bağlam Dergisi*, 2(2), 119-132. doi: 10.52108/2757-5942.2.2.8
- Güney, C. O., Özkan, K., Şentürk, Ö. (2016). Modelling of spatial prediction of fire ignition risk in the Antalya-Manavgat district. *Journal of the Faculty of Forestry Istanbul University*, 66(2), 459-470.
- Karakulakoğlu, S. E., Uğurlu, Ö. (Ed.). (2015). *İletişim çalışmalarında dijital yaklaşımlar Twitter*. Ankara: Heretik Yayınları.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji sözlüğü* (O. Akınhay ve D. Kömürcü, Çev.). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Mızrak, S. (2018). Eğitim, afet eğitimi ve afete dirençli toplum. *MSKU Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 56-67.
- Özkan, B., Çetinkaya Kutun, F. (2021). Afet psikolojisi. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 8(3), 249-256.
- Saitoğlu, C. (2018). *Bir haber iletim mecrası olarak sosyal medya: 2015 genel seçim sürecinde yayınlanan haberlerin geleneksel medya ve sosyal medya karşılaştırması*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Similarweb (2021). *Top websites ranking*. (Son Erişim: 20 Aralık 2021). Erişim adresi: <https://www.similarweb.com/top-websites/turkey/category/news-and-media/>
- Soydan, E., Alpaslan, N. (2016). Medyanın doğal afetleri işlevi. *İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi*, (7), 53-64.
- Toker, H. (2016). *Doğal afetler, iletişim ve medya*. Z. T. Karaman, A. Altay (Ed.). Bütünleşik Afet Yönetimi (s.249-278) içinde. İzmir.
- URL 1: <https://tr.euronews.com/2021/08/15/turkiye-de-2021-de-yanan-ormanl-k-alan-miktar-gecen-yllara-gore-yuzde-755-artt> (Son Erişim: 03.01.2022).
- URL 2: <https://cevreselgostergeler.csb.gov.tr/ormanlik-alanlarin-dagilimi-i-85782> (Son Erişim: 03.01.2022).
- Uluğ, A. (2009). Nasıl bir afet yönetimi? *TMMOB İzmir Kent Sempozyumu* (s.1-18), İzmir.
- Varol, N., Kırıkkaya, B. (2017). Afetler karşısında toplum dirençliliği. *Dirençlilik Dergisi*, 1(1), 1-9.
- Yılmaz, A. (2012). Türkiye’de afetlerde karşılaşılan sorunlar. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 61-81.